

Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich

Raport z analizy potrzeb organizacji wiejskich w zakresie udziału w procesie stanowienia prawa

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
2. Specyfika organizacji wiejskich	2
3. Metodyka badania.....	3
4. Omówienie wyników.....	4
4.1. Obszar działania.....	4
4.2. Dotychczasowy udział w stanowieniu prawa.....	5
4.3. Dziedziny prawa najważniejsze dla organizacji wiejskich.....	7
4.4. Potrzebne umiejętności	9
4.5. Formy szkolenia	10
5. Wnioski i rekomendacje	11
Aneks 1. Skład zespołu ekspertów.....	16
Aneks 2. Pytania ankietowe	17

1. Wprowadzenie

Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (FAOW) jest ogólnopolską płaszczyzną porozumienia organizacji pozarządowych działających na rzecz wsi. Jednym z celów statutowych FAOW jest budowanie partnerstwa i dialogu na rzecz zrównoważonego rozwoju wsi oraz aktywizowanie społeczności lokalnych na obszarach wiejskich. Cel ten FAOW realizuje m.in. przez organizowanie działań dotyczących wspierania inicjatyw podejmowanych przez środowiska wiejskie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich – dotyczy to również inicjatyw związanych ze stanowieniem prawa, zarówno na poziomie ogólnopolskim jak i lokalnym oraz regionalnym.

FAOW aktywnie działa na rzecz zwiększania wpływu społeczności wiejskich na kluczowe decyzje mające wpływ na życie mieszkańców wsi, między innymi poprzez podnoszenie kompetencji organizacji pozarządowych działających na rzecz wsi. Przedstawiciele FAOW zasiadają w ciałach społecznych takich jak np. Komitety Monitorujące programów operacyjnych, z których środki są przeznaczane na rozwój wsi. Działania FAOW starają się uaktywnić organizacje wiejskie, zachęcić je do dialogu z administracją publiczną wszystkich szczebli i do współpracy między sobą. Jednak w dalszym ciągu obecność organizacji wiejskich w dyskusji na temat polityk publicznych i ich udział w stanowieniu prawa są bardzo ograniczone, szczególnie w porównaniu z dużymi i dobrze zorganizowanymi organizacjami „wielkomijskimi”. Słabość organizacji wiejskich daje się dostrzec również w debacie nad polityką wobec wsi, gdzie bardzo często dominuje tematyka rolnicza: dzieje się tak dlatego, że organizacje i związki rolnicze wykazują się większą aktywnością niż organizacje wiejskie, mimo że rolnictwo już dawno przestało być głównym zajęciem czy źródłem utrzymania mieszkańców wsi¹.

Niniejsze opracowanie przedstawia wyniki analizy przeprowadzonej przez ekspertów FAOW wspólnie ze współpracującą z nim Fundacją Fundusz Współpracy (mającą również duże doświadczenie w budowaniu kompetencji organizacji pozarządowych oraz we wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich) w celu zbadania, w jakim zakresie organizacje wiejskie uczestniczyły do tej pory w procesie stanowienia prawa, jakie są najważniejsze dla nich obszary prawne oraz jakich specyficznych umiejętności potrzebują, żeby móc aktywnie uczestniczyć w procesie stanowienia prawa w przyszłości.

2. Specyfika organizacji wiejskich

Według szacunków ekspertów, wiejskie organizacje pozarządowe stanowią zróżnicowaną grupę liczącą od 31 do 43 tysięcy podmiotów. Obejmuje to blisko 26.000 stowarzyszeń (z czego 15.000 to ochotnicze straże pożarne), 700 fundacji i 900 innych podmiotów takich jak koła łowieckie, kasy zapomogowo-pożyczkowe itp. Ponadto w grupie tej mieszczą się organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego rolników i spółdzielnie rolnicze (łącznie ok. 7000 podmiotów), a także 1300 pozarolniczych związków zawodowych, 8000 jednostek organizacyjnych kościoła katolickiego i ok. 300 jednostek innych kościołów. Oprócz tego na wsi działa cała gama organizacji niezarejestrowanych w systemie REGON (stowarzyszenia zwykłe, spółki wodne, związki wałowe, a także ciągle liczne i aktywne koła gospodyń wiejskich)².

¹ Rolnicy stanowią 25% osób pracujących na wsi; zob. Frenkel, Izasław, 2016. *Ludność wiejska*. W: Jerzy Wilkin i Iwona Nurzyńska (red.) *Polska Wieś 2016 – raport o stanie wsi*. FDPA, Warszawa

² Herbst, Jan. 2008. *Inny Trzeci Sektor*. W: Maria Halamska (red.). *Wiejskie organizacje pozarządowe*. IRWiR PAN, Warszawa

Organizacje wiejskie różnią się znacząco od organizacji działających w miastach: szczególnie istotne są różnice dotyczące skali działalności oraz tematyki podejmowanej przez te organizacje. W 2013 roku FAOW wraz z ekspertami Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk przeprowadziło obszerne badania na temat stanu i perspektyw rozwoju wiejskich organizacji pozarządowych³. Badaniami ankietowymi metodą CATI objęto łącznie 375 organizacji zarejestrowanych w małych miastach lub na obszarach wiejskich.

Zdecydowanie najwięcej organizacji zadeklarowało, że głównym obszarem ich działalności jest rozwój regionalny i lokalny – 36.7%; na drugim miejscu znajduje się pomoc społeczna (20.4%), kultura i sztuka (9%), a następnie oświata, edukacja i wychowanie (8.1%).

W badaniach dotyczących wszystkich organizacji pozarządowych w Polsce rozwój regionalny i lokalny jako główny obszar działalności wykazuje zaledwie 5% organizacji, a najczęściej wymienianą kategorią jest sport, turystyka, rekreacja i hobby (38%). Można zatem stwierdzić, że organizacje wiejskie bardziej zajmują się zagadnieniami rozwoju najbliższej okolicy niż organizacją czasu wolnego swoich członków.

Ważna różnica dotyczy też źródeł finansowania działalności organizacji: w przypadku wszystkich organizacji w Polsce, głównym źródłem są składki członkowskie (wskazuje na nie 61% organizacji), zaś 49% otrzymuje środki od administracji samorządowej. W przypadku organizacji wiejskich hierarchia jest odwrotna: najczęściej wymienianym źródłem finansowania są środki z budżetów gmin i powiatów, zaś składki członkowskie pojawiają się na drugim miejscu. Blisko połowa ankietowanych przez FAOW w 2013 roku organizacji (45.5%) deklaruje roczny budżet w wysokości poniżej 10.000 złotych. Tylko niewielka część organizacji wiejskich dysponuje możliwościami zatrudnienia pracowników (wśród wszystkich polskich organizacji pozarządowych tylko 19% deklaruje zatrudnienie pracowników⁴).

Zatem już wcześniej przeprowadzone badania pozwalają wnioskować, że organizacje wiejskie są skupione w dużym stopniu na najbliższym otoczeniu i współpracy z lokalnym samorządem, rzadko też dysponują możliwościami (finansowymi i kadrowymi) do uczestnictwa w stanowieniu prawa, szczególnie na poziomie krajowym.

3. Metodyka badania

W oparciu o wyżej cytowane wcześniejsze badania wiejskich organizacji pozarządowych, jesienią 2016 roku FAOW wraz z Fundacją Fundusz Współpracy (FFW) przystąpiło do przeprowadzenia analizy potrzeb organizacji wiejskich w zakresie stanowienia prawa. Analiza objęła następujące etapy:

(1) Dyskusja w gronie ekspertów FAOW i FFW (zob. listę ekspertów w Aneksie 1) celem wstępnej identyfikacji kluczowych dziedzin, w których organizacje wiejskie powinny być zainteresowane udziałem w procesie stanowienia prawa, a także potencjalnych barier (wrzesień 2016 r.)

(2) Przygotowanie i przetestowanie ankiety (październik 2016 r.)

³ Goszczyński, Wojciech, Ryszard Kamiński, Wojciech Kniec, 2013. *Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji, autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*. Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Warszawa

⁴ Przewłocka, Jadwiga. 2012. *Polskie organizacje pozarządowe 2012*. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa

(3) Przeprowadzenie badania ankietowego za pośrednictwem platformy SurveyMonkey (październik-listopad 2016 r.)

(4) Analiza i walidacja wyników badania (listopad 2016 r.)

W toku dyskusji eksperckiej ustalono, że badanie powinno skupić się na następujących kwestiach:

- jaki jest dotychczasowy udział organizacji wiejskich w procesie stanowienia prawa?
- jakie są główne bariery?
- w jakich dziedzinach organizacje wiejskiej chciałyby uczestniczyć w procesie stanowienia prawa?
- jakich umiejętności najbardziej brakuje organizacjom?
- czego oczekują organizacje wiejskie, jeśli chodzi o formy i sposób organizacji szkoleń w zakresie stanowienia prawa?

Przygotowana ankieta (patrz Aneks 2) została umieszczona na ogólnodostępnej platformie do prowadzenia badań ankietowych (SurveyMonkey), a FAOW zwrócił się do organizacji członkowskich z prośbą o jej wypełnienie, a ponadto udostępnił ją na swojej stronie www oraz na stronie Witryny Wiejskiej prowadzonej przez Fundację Wspomagania Wsi (28.10.2016).

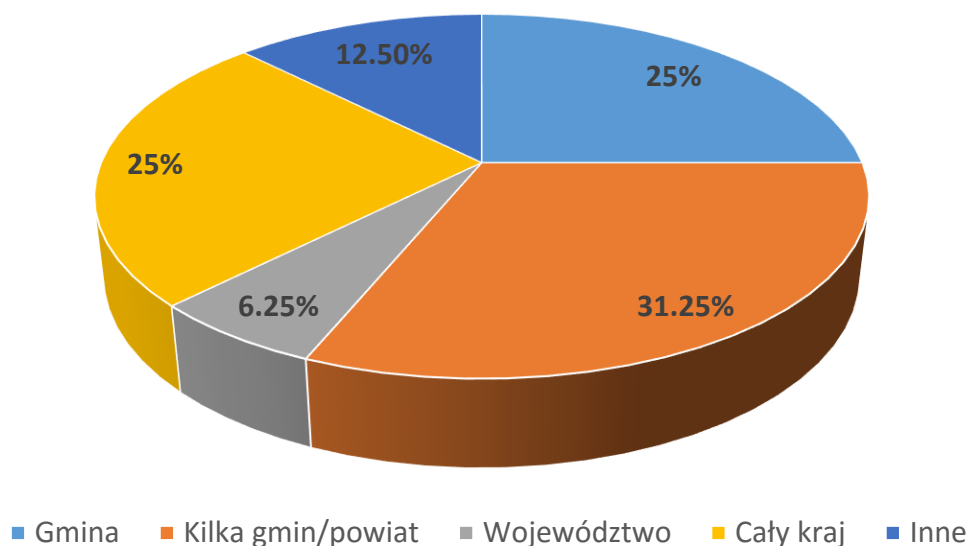
4. Omówienie wyników

Od momentu rozesłania ankiety do członków FAOW (24 października 2016) do 25 listopada 2016 r. otrzymano 32 odpowiedzi. Biorąc pod uwagę różne kanały upowszechnienia ankiety można uznać, że generalnie zainteresowanie tą tematyką jest wśród organizacji wiejskich stosunkowo niewielkie. Jednak w stosunku do tych organizacji, które taką tematykę są gotowe podjąć, otrzymane odpowiedzi pozwalają na wyciągnięcie wniosków odnośnie barier uczestnictwa w stanowieniu prawa, najważniejszych dla organizacji wiejskich obszarów tematycznych oraz preferowanych form szkolenia.

4.1. Obszar działania

Rozkład odpowiedzi ilustruje Rys. 1:

Rys. 1. Obszar działania

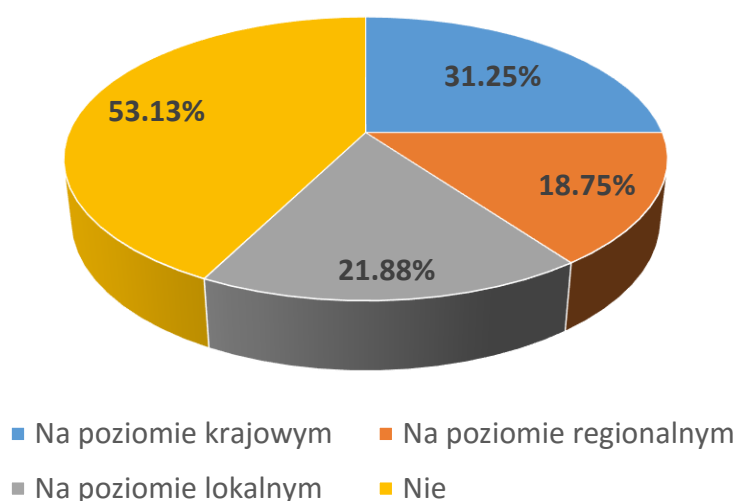

Zdecydowana większość respondentów (68.75%) to organizacje o charakterze lokalnym: ich działalność obejmuje jedną lub kilka gmin, zdarzają się organizacje działające w skali jednego osiedla w gminie wiejsko-miejskiej lub pojedynczej wsi. Dla jednej czwartej obszarem działania jest cały kraj, dwie organizacje działają w skali województwa.

4.2. Dotychczasowy udział w stanowieniu prawa

Rozkład odpowiedzi pokazuje Rys. 2:

Rys. 2. Organizacja uczestniczyła w stanowieniu prawa:

Większość organizacji wiejskich dotychczas nie uczestniczyła w stanowieniu prawa. Spośród tych, które uczestniczyły, ponad połowa brała udział w stanowieniu prawa na poziomie

lokalnym lub regionalnym. Mniej niż jedna trzecia organizacji wiejskich ma jakiegokolwiek doświadczenie w stanowieniu prawa na poziomie krajowym.

Można przypuszczać, że wśród wszystkich organizacji wiejskich udział w stanowieniu prawa jest znacząco niższy, niż w grupie respondentów – należy bowiem zakładać, że odpowiedzi na ankietę udzieliły przede wszystkim te organizacje, które już wcześniej przynajmniej zetknęły się z tematyką stanowienia prawa i udziału organizacji pozarządowych w tym procesie.

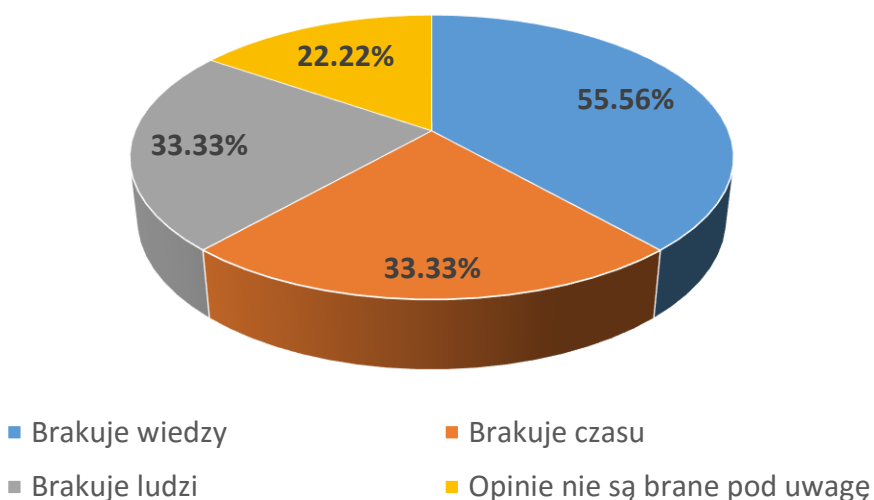
Organizacje, które odpowiedziały pozytywnie na to pytanie, zostały poproszone o wskazanie aktów prawnych, w których tworzeniu uczestniczyły. Wśród wymienionych znalazły się:

- legislacja dotycząca funduszy unijnych, w tym szczególnie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (niektórzy respondenci wskazali szczególnie rozporządzenia dotyczące podejścia LEADER i Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) oraz Regionalne Programy Operacyjne,
- nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego,
- ustawa o usługach turystycznych,
- rozporządzenie dotyczące wzorów ofert realizacji zadań publicznych,
- programy współpracy między JST a NGO oraz program współpracy MkiDN z NGO.

Odpowiedzi te potwierdzają wnioski z wyżej cytowanych, wcześniejszych badań FAOW, że dla organizacji wiejskich szczególnie ważne są z jednej strony relacje z najbliższą im administracją publiczną (programy współpracy, realizacja zadań publicznych), z drugiej zaś – działania na rzecz rozwoju lokalnego (LEADER/RLKS, usługi turystyczne).

W odpowiedzi na pytanie, dlaczego organizacja nie uczestniczyła dotąd w procesie stanowienia prawa, lub uczestniczyła w niewielkim zakresie, większość respondentów wybrała odpowiedź „Nie mamy odpowiedniej wiedzy o zakresie i procesach konsultacji aktów prawnych” (55.56%) – jak pokazuje Rys. 3 poniżej. Jedna trzecia organizacji nie dysponuje czasem lub osobami, które mogłyby się zaangażować w proces stanowienia prawa. Jest to zbieżne z wcześniejszą analizą wskazującą na szczupłe zasoby kadrowe i finansowe organizacji wiejskich. 22% organizacji twierdzi, że nie angażuje się w proces tworzenia prawa, bo ich opinie nie są brane pod uwagę. Żaden z respondentów nie wybrał odpowiedzi „nie interesuje nas ta tematyka”, co świadczy o potencjalnej gotowości organizacji wiejskich do włączenia się w proces stanowienia prawa.

Rys. 3. Organizacja nie uczestniczy w stanowieniu prawa bo:

4.3 Dziedziny prawa najważniejsze dla organizacji wiejskich

Dwa obszary tematyczne budzą największe zainteresowanie respondentów:

- ustawa o pożytku publicznym i inne akty prawne odnoszące się specyficznie do organizacji pozarządowych;
- akty prawne związane z wdrażaniem w Polsce funduszy Unii Europejskiej (np. ustawa o PROW i odpowiednie rozporządzenia).

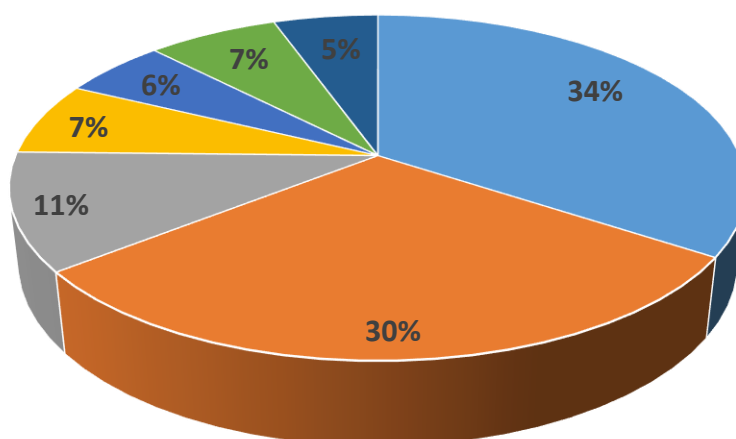
Zainteresowanie tymi tematami ze strony organizacji wiejskich jest zrozumiałe. Ustawa o pożytku publicznym stanowi fundament działalności wszystkich organizacji pozarządowych, ma ogromne znaczenie zarówno jeśli chodzi o funkcjonowanie organizacji (sposoby tworzenia, zakres działania) jak i o możliwości pozyskiwania przez nie środków. Z kolei fundusze unijne są ważnym tematem dla wielu organizacji, choć faktycznie korzysta z tych środków stosunkowo niewielka ich część – ok. 14%⁵. Warto jednak pamiętać, że konsultowanie aktów prawnych związanych z funduszami unijnymi jest stosunkowo dobrze widoczne ze względu na wymogi partnerstwa przewidziane rozporządzeniami na poziomie UE, dlatego większość organizacji przynajmniej słyszała, że mogą w tym procesie uczestniczyć.

Rozkład odpowiedzi pokazuje Rys. 4:

⁵ Goszczyński, Wojciech, Ryszard Kamiński, Wojciech Knieć, 2013. *Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji, autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*. Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Warszawa

Rys. 4. Dziedziny prawa ważne dla organizacji wiejskich

- Ustawa o pożytku publicznym itp.
- Prawo o funduszach UE
- Akty prawne regulujące działalność różnych podmiotów
- Gospodarka przestrzenna, prawo wodne, leśne itp.
- Ochrona środowiska
- Działalność edukacyjna
- Inne

Tylko jedna czwarta organizacji wskazała jako ważne dziedziny akty prawne dotyczące wszystkich podmiotów prawa w Polsce, takie jak prawo pracy, ustawa o rachunkowości czy kodeks cywilny. Może wynikać to z niewielkiej zwykle skali działalności organizacji wiejskich (które np. rzadko zatrudniają pracowników i nie odczuwają potrzeby uczestniczenia w tworzeniu prawa pracy czy ustawy o przedsiębiorstwie), lub też z niewiedzy (np. braku świadomości, w jakim stopniu ustawa o rachunkowości czy kodeks cywilny dotyczą organizacji pozarządowych).

Cztery organizacje zgłosiły dodatkowe dziedziny prawa jako ważne dla organizacji wiejskich, a mianowicie:

- akty prawne dotyczące produkcji, dystrybucji i sprzedaży żywności,
- akty prawne dotyczące turystyki,
- obszary dotyczące współpracy organizacji z gminą,
- sprawy pszczelarskie, ekologiczne.

Szczególnie pierwsze dwa obszary są rzeczywiście potencjalnie istotne dla organizacji wiejskich, szczególnie zainteresowanych rozwojem działalności pozarolniczej na wsi. Sprawy pszczelarskie dotyczą prawdopodobnie niewielkiej liczby organizacji, ale temat ten może znaleźć się w grupie zagadnień dotyczących produkcji i dystrybucji żywności lub zagadnień związanych z ochroną środowiska. Zagadnienia dotyczące współpracy organizacji z gminą

mieszczą się w obszarze tematycznym „Ustawa o pożytku publicznym i inne akty prawne odnoszące się specyficznie do organizacji pozarządowych”.

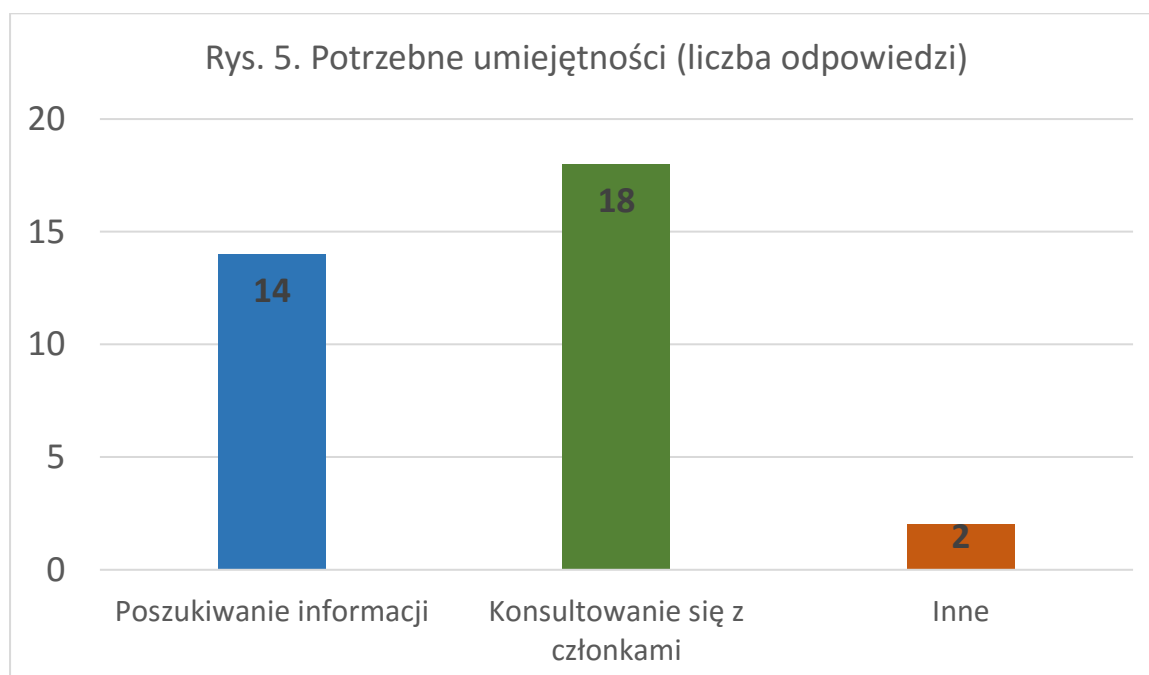
4.4. Potrzebne umiejętności

W trakcie przygotowywania badania eksperci FAOW zidentyfikowali dwa rodzaje umiejętności praktycznych, które – oprócz wiedzy merytorycznej w dziedzinach omówionych powyżej – byłyby niezbędne, aby organizacje wiejskie mogły skutecznie uczestniczyć w procesie stanowienia prawa. Są to:

- umiejętność poszukiwania informacji i prowadzenia kwerendy internetowej,
- umiejętność tworzenia i korzystania z narzędzi pozwalających konsultować się z członkami organizacji celem wypracowywania wspólnych stanowisk.

Poszukiwanie informacji i skuteczne komunikowanie się z członkami/interesariuszami wymaga dużych umiejętności w posługiwaniu się narzędziami elektronicznymi. Jednak dla organizacji wiejskich może stanowić to większe wyzwanie niż dla innych organizacji pozarządowych, m.in. dlatego, że na wsi kumulują się różnego typu czynniki zwiększające wykluczenie cyfrowe: gorszy dostęp do szerokopasmowego internetu, niski poziom wykształcenia, starzenie się mieszkańców⁶. Zatem podniesienie umiejętności związanych z poszukiwaniem informacji związanych ze stanowieniem prawa oraz tworzeniem narzędzi do konsultacji z członkami i wypracowania stanowisk będzie istotnym czynnikiem wyrównującym szanse mieszkańców wsi do korzystania z nowych technologii.

Rozkład odpowiedzi ankietowych pokazuje Rys. 5:

Jeden z respondentów, który wybrał odpowiedź „inne umiejętności” wyjaśnił, że potrzebne jest „rozumienie logiki tworzenia prawa i mechanizmów procesu legislacyjnego”. Jest to z pewnością cenna uwaga, którą warto uwzględnić przy planowaniu procesu kształcenia, nie można jednak raczej zaliczyć tego zagadnienia do „praktycznych umiejętności” o jakie

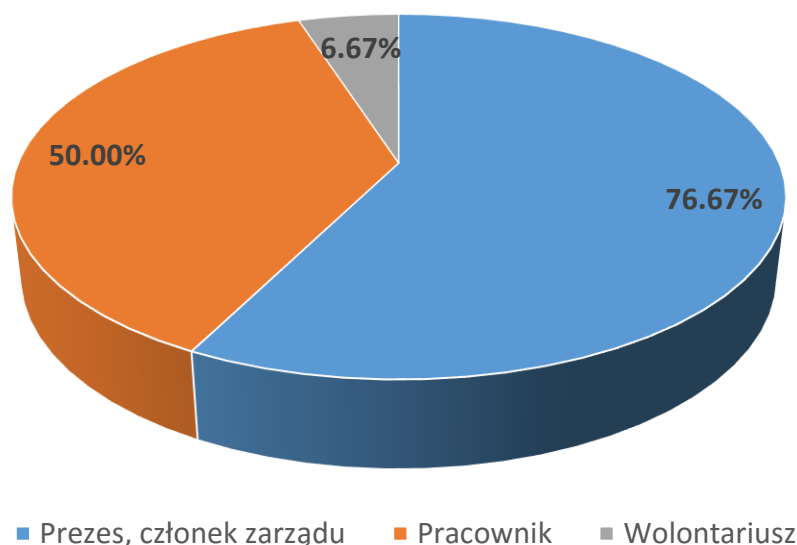
⁶ Opracowanie tematyczne: *Wykluczenie cyfrowe w Polsce*. Kancelaria Senatu, grudzień 2015.

chodziło w tym pytaniu. Drugi respondent zwrócił uwagę, że szkolenia powinny być „przydatne i zrozumiałe”.

4.5. Formy szkolenia

Ankietowani zostali również poproszeni o udzielenie informacji, które pomogą FAOW zaplanować proces szkoleniowy celem podniesienia umiejętności niezbędnych do udziału w procesie stanowienia prawa. Rozkład odpowiedzi ilustruje Rys. 6:

Rys. 6. Kto weźmie udział w szkoleniu

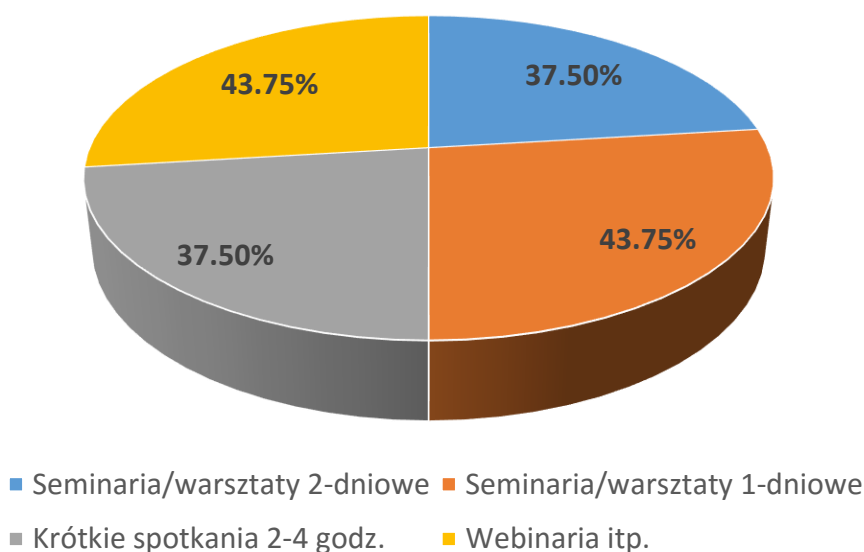

W odpowiedzi na pytanie, kto będzie reprezentował organizację na ewentualnym szkoleniu o tej tematyce, zdecydowana większość respondentów odpowiedziała, że będzie to prezes lub inny członek władz organizacji (76,67%). Połowa respondentów odpowiedziała, że będzie to pracownik organizacji (można było udzielić więcej niż jednej odpowiedzi). Tylko dwaj respondenci wskazali, że może to być wolontariusz (jedna osoba dopisała w komentarzu, że organizacje wiejskie są małe i nie stać ich na zatrudnianie pracowników). Świadczy to o tym, że generalnie organizacje odpowiadające na ankietę są w lepszej sytuacji kadrowej, niż przeciętna organizacja wiejska.

Gotowość do udziału osób władnych do podejmowania decyzji w organizacji (prezes lub członek zarządu) daje szansę, że wiedza nabyta na szkoleniu zostanie wykorzystana w praktyce i rzeczywiście przełoży się na funkcjonowanie organizacji w przyszłości.

Natomiast na pytanie o preferowane formy szkolenia odpowiedzi były podzielone. Prawie 44% respondentów preferuje seminaria lub warsztaty 1-dniowe, tyle samo optuje za webinariami i innymi formami nauczania przez internet. Natomiast 38% badanych wskazało jako optymalną formę szkolenia seminaria lub warsztaty co najmniej 2-dniowe, tyle samo preferuje krótkie spotkania 2-4 godzinne (można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź). W ramach uwag jeden z respondentów zasugerował, że o ile to możliwe, byłoby dobrze objąć szkoleniem kilka osób z tej samej gminy. Rozkład odpowiedzi pokazuje Rys. 7.

Rys. 7. Preferowane formy szkolenia

Taki podział odpowiedzi wskazuje na to, że respondenci są generalnie elastyczni, jeśli chodzi o formę szkolenia, natomiast przywiązują wagę do ich jakości (jeden z respondentów w uwagach napisał, że szkolenie powinno być „prowadzone przez kompetentne osoby”, co może wskazywać na wcześniejsze negatywne doświadczenia z udziałem w szkoleniach). Ze względu na niski poziom kompetencji wyjściowych i obszerność tematyki zapewne najlepszym rozwiązaniem będzie zastosowanie kilku zróżnicowanych form szkolenia.

5. Wnioski i rekomendacje

Analiza ankiet pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

(1) **Poziom wiedzy organizacji wiejskich o procesie stanowienia prawa jest niski**, i to jest jedną z głównych przyczyn ich słabego dotychczasowego zaangażowania w ten proces.

(2) Zakres tematyczny, którym potencjalnie byłyby zainteresowane organizacje wiejskie, jeśli chodzi o stanowienie prawa, jest **bardzo szeroki i zróżnicowany**. Obejmuje on z jednej strony zagadnienia prawne o charakterze ogólnym, istotne dla wszystkich organizacji pozarządowych (jak ustawa o pożytku publicznym czy prawo pracy), z drugiej zaś tematy szczególnie ważne dla mieszkańców wsi, jak sprawy gospodarki przestrzennej, produktów żywnościowych czy ochrony środowiska. Dużą rolę odgrywają też akty prawne związane z wykorzystaniem funduszy unijnych.

(3) Jedną z barier skutecznego uczestnictwa organizacji wiejskich w procesie stanowienia prawa jest **brak praktycznych umiejętności**, szczególnie związanych z **technologiami informatycznymi** – takich jak poszukiwanie informacji w sieci, tworzenie narzędzi do komunikowania się z interesariuszami itp.

Jeśli chodzi o proces podnoszenia kompetencji organizacji wiejskich, aby mogły uczestniczyć w większym niż dotąd zakresie w stanowieniu prawa, to przy jego planowaniu należy wziąć pod uwagę następujące rekomendacje:

(1) Ogólnie niski poziom wyjściowy wiedzy uczestników i szeroki zakres tematyczny wskazują, że proces szkoleniowy będzie wymagał czasu i wysokiej motywacji uczestników. Tematyka związana ze stanowieniem prawa będzie dla wielu z nich nowa. Proces przekazywania wiedzy powinien być zorganizowany w stosunkowo **niewielkich grupach** (maksymalnie 20-osobowych), przy stałym zaangażowaniu **dwóch wysoko wykwalifikowanych trenerów**. Pozwoli to skupić i utrzymać uwagę uczestników i ułatwi nabywanie wiedzy.

(2) Niezmiernie ważne jest również przeprowadzenie **szerokiej akcji informacyjnej**, aby dotrzeć do możliwie dużej liczby małych wiejskich organizacji. Jeśli szkolenie ma przyczynić się do zwiększenia udziału organizacji wiejskich w procesie stanowienia prawa, należałoby nim objąć przynajmniej 20-25 osób w każdym województwie. Pojedyncze osoby po powrocie ze szkolenia mają małą szansę, aby przełożyć nabytą wiedzę na praktykę – jeśli jednak będzie to grupa kilku osób w stosunkowo bliskim sąsiedztwie to jest bardziej prawdopodobne, że to nastąpi.

(3) Program szkolenia powinien uwzględnić **przeгляд najważniejszych aktów prawnych dotyczących wsi**, takich jak:

- Ustawa o pożytku publicznym i powiązane z nią rozporządzenia
- Akty prawne związane z funduszami unijnymi, w tym w szczególności ustawa o PROW i towarzyszące jej rozporządzenia
- Prawo pracy, prawo o przedsiębiorstwie, ustawa o rachunkowości, kodeks cywilny
- Ustawa o gospodarce przestrzennej
- Ustawa o gospodarowaniu ziemią, prawo leśne, prawo wodne
- Akty prawne dotyczące turystyki
- Akty prawne dotyczące produkcji, przetwórstwa i obrotu żywnością, w tym produktów lokalnych
- Akty prawne dotyczące ochrony środowiska
- Akty prawne dotyczące szkolnictwa i edukacji (w tym np. ustawa o finansowaniu oświaty, karta nauczyciela).

Nie oznacza to, że uczestnicy powinni zapoznać się szczegółowo z zawartością tych dokumentów! Powinni natomiast mieć świadomość, jakich zagadnień one dotyczą i w jaki sposób ich zawartość może wpłynąć na życie mieszkańców wsi lub na funkcjonowanie ich własnej organizacji.

Ze względu na dużą różnorodność tematów i ich obszerność należy rozważyć prezentację ich uczestnikom na dwóch osobnych spotkaniach, gdyż próba ich wtłoczenia w ramy jednego spotkania (nawet 2-dniowego) mogłaby się skończyć zbyt powierzchownym potraktowaniem tematu i zamętem w głowach uczestników.

(4) Szkolenie nie może ograniczać się do przekazania informacji o samych aktach prawnych, w których tworzeniu mogłyby uczestniczyć organizacje wiejskie. Bardzo ważne będzie **zapewnienie zrozumienia** – używając słów jednego z respondentów – „logiki tworzenia prawa i mechanizmów procesu legislacyjnego”. Szkolenie powinno zawierać elementy analizy dokumentów pomagające uczestnikom zrozumieć język aktów prawnych, często zawiły i hermetyczny. Ważne będzie także uwzględnienie w programie **części praktycznej**, w której uczestnicy będą wspólnie zastanawiali się, co dany akt prawny oznacza dla ich społeczności oraz wymieniali się pomysłami na to, jak ich organizacje mogą uczestniczyć w procesie stanowienia prawa i jaką korzyść z tego odniosą społeczności wiejskie, w których działają.

(5) Konieczne jest możliwie szerokie wykorzystanie **przykładów i dobrych praktyk**, aby przełamać barierę nowości, jaką stanowi dla wielu organizacji udział w procesie legislacyjnym. Dlatego niezmiernie ważne jest przygotowanie możliwie wielu przykładów sytuacji, w których organizacjom wiejskim skutecznie udało się wpłynąć na stanowione prawo. Dotychczasowa

niska aktywności tych organizacji może oznaczać, że znalezienie takich przykładów nie będzie łatwe i będzie wymagać znacznego wysiłku na początkowym etapie.

Przykładowy zarys szkolenia mógłby wyglądać następująco:

A. PODSTAWOWA WIEDZA O AKTACH PRAWNYCH WAŻNYCH DLA WSI

Tematyka szkolenia jest nowa dla wielu organizacji wiejskich, a jej zastosowanie w praktyce wymaga silnej motywacji i wsparcia. Dlatego szkolenia podstawowe powinny zapewnić uczestnikom bezpośredni kontakt między sobą oraz intensywne wsparcie trenerów. Muszą być to szkolenia stacjonarne, o ile to możliwe – wyjazdowe z noclegiem, aby dać uczestnikom możliwość oderwania się od codziennych zajęć i skupienia się przez dłuższy czas w całości na przekazywanej wiedzy i na pracy w grupie.

Tak jak wspomniano powyżej, zapewne należałoby podzielić tu materiał na dwa spotkania i zapewnić uczestnikom możliwość pogłębienia problematyki, zapoznania się z przykładami i warsztatów praktycznych.

Część 1 (ok. 12 godzin lekcyjnych, półtora dnia szkolenia)

Aktywność	Czas
Wprowadzenie do tematu. Dlaczego organizacje wiejskie powinny uczestniczyć w procesie stanowienia prawa.	ok. 1.5 godz.
Proces stanowienia prawa w Polsce. Na jakich etapach organizacje mogą w nim uczestniczyć? Prezentacja + dyskusja moderowana	ok. 2 godz.
Akty prawne – cz. 1 (ustawa o pożytku publicznym i inne akty związane ze specyfiką organizacji pozarządowych) Dla każdej z dziedzin, prezentacja podstawowych aktów prawnych ze wskazaniem, jakie mogą mieć znaczenie dla obszarów wiejskich, analiza i wyjaśnienie przykładowych zapisów, a następnie pytania/dyskusja moderowana	ok. 2 godz.
Praca w grupach: analiza przykładów, w których organizacja wiejska skutecznie wpłynęła na kształt rozwiązań prawnych w danej dziedzinie Prezentacja i omówienie rezultatów pracy w grupach	ok. 2 godz.
Akty prawne – cz. 2 (prawo pracy i o przedsiębiorstwie, ustawa o rachunkowości, zamówienia publiczne, gospodarka przestrzenna itp.)	ok. 2 godz.
Praca w grupach: analiza przykładów, w których organizacja wiejska skutecznie wpłynęła na kształt rozwiązań prawnych w danej dziedzinie Prezentacja i omówienie rezultatów pracy w grupach	ok. 2 godz.
Podsumowanie szkolenia, wyjaśnienie zadań domowych	ok. 0.5 godz.

Między jednym a drugim szkoleniem uczestnicy powinni mieć do wykonania zadanie praktyczne związane np. z poszukiwaniem informacji o wybranym akcie prawnym, przeprowadzeniem dyskusji w swoim środowisku itp.

Część 2 (ok. 12 godz. lekcyjnych, półtora dnia szkolenia)

Aktywność	Czas
Przypomnienie zagadnień omawianych na poprzednim spotkaniu	ok. 1.5 godz.

Prezentacje zrealizowanych zadań domowych i ich omówienie w grupie z pomocą moderatorów	
Akty prawne – cz. 3 (legislacja dotycząca wykorzystania funduszy unijnych) Dla każdej z dziedzin, prezentacja podstawowych aktów prawnych ze wskazaniem, jakie mogą mieć znaczenie dla obszarów wiejskich, analiza i wyjaśnienie przykładowych zapisów, a następnie pytania/dyskusja moderowana	ok. 2.5 godz.
Praca w grupach: analiza przykładów sytuacji, w których organizacja wiejska skutecznie wpłynęła na kształt rozwiązań prawnych w danej dziedzinie Prezentacja i omówienie rezultatów pracy w grupach	ok. 2.5 godz.
Akty prawne – cz. 4 (dotyczące produkcji i obrotu żywnością, turystyki, edukacji, ochrony środowiska itp.)	ok. 2 godz.
Praca w grupach: analiza przykładów sytuacji, w których organizacja wiejska skutecznie wpłynęła na kształt rozwiązań prawnych w danej dziedzinie Prezentacja i omówienie rezultatów pracy w grupach	ok. 2 godz.
Test sprawdzający	ok. 1 godz.
Podsumowanie szkolenia, wyjaśnienie dalszego procesu dydaktycznego	ok. 0.5 godz.

Uczestnicy, którzy najlepiej zdadzą test, posiadający już doświadczenie trenerskie, zostaną zaproszeni do udziału w szkoleniu dla trenerów.

B. NABYWANIE UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH

Szkolenie praktyczne, jednodniowe, z umiejętności związanych z posługiwaniem się technologiami informatycznymi w celu skutecznego uczestnictwa w stanowieniu prawa, może objąć 8 godz. lekcyjnych w następującym układzie:

Aktywność	Czas
Wprowadzenie – rola narzędzi informatycznych w poszukiwaniu informacji i komunikowaniu się z członkami organizacji (prezentacja i dyskusja)	ok. 0.5 godz.
Podstawowe zasady pracy z internetem, bezpieczeństwo	ok. 0.5 godz.
Poszukiwanie informacji – prezentacja, ćwiczenie praktyczne pod okiem trenerów	ok. 2 godz.
Komunikowanie się z członkami organizacji/społecznością lokalną – prezentacja	ok. 1 godz.

Analiza przykładu	ok. 1 godz.
Praca w grupach – tworzenie własnych narzędzi	ok. 2 godz.
Prezentacja narzędzi, podsumowanie szkolenia	ok. 1 godz.

C. SZKOLENIA UZUPEŁNIAJĄCE

Ze względu na zróżnicowaną specyfikę organizacji wiejskich przydatne byłoby zorganizowanie dodatkowych szkoleń dotyczących tematów interesujących tylko część uczestników. Tematy te mogłyby zostać zidentyfikowane w trakcie szkoleń podstawowych.

W odróżnieniu od szkoleń podstawowych, gdzie ważny jest bezpośredni kontakt z trenerami i między uczestnikami, te szkolenia tematyczne mogłyby przynajmniej częściowo być realizowane na odległość, np. w formie webinarów.

Aneks 1. Skład zespołu ekspertów

Eksperci, którzy uczestniczyli w dyskusji przed przygotowaniem badania lub w walidacji wyników:

Urszula Budzich-Tabor – FAOW, Stowarzyszenie Agrolinia

Ryszard Kamiński – FAOW, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

Irena Krukowska-Szopa – Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”

Jolanta Kalinowska – Fundacja Fundusz Współpracy

Monika Szymańska – Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

Małgorzata Kramarz – Fundacja Idealna Gmina

Aneks 2. Pytania ankietowe

(1) Jaki jest zasięg działania Państwa organizacji?

- gmina
- kilka gmin/powiat
- województwo
- cały kraj
- inne (proszę wyjaśnić)

(2) Czy Państwa organizacja uczestniczyła wcześniej w procesie stanowienia prawa?

- tak, na poziomie krajowym
- tak, na poziomie regionalnym
- tak, na poziomie lokalnym
- nie

Jeśli tak, prosimy podać przykłady aktów prawnych, w jakich tworzeniu Państwo uczestniczyli

(3) Jeżeli Państwa organizacja nie uczestniczyła wcześniej w procesie stanowienia prawa, lub uczestniczyła tylko w niewielkim zakresie, to jakie były tego powody?

- nie mamy odpowiedniej wiedzy o zakresie i procesach konsultacji aktów prawnych
- nie dysponujemy czasem
- nie dysponujemy osobami, które mogłyby się zaangażować w proces stanowienia prawa
- nasze opinie nie są brane pod uwagę
- nie interesuje nas ta tematyka

(4) Proszę zaznaczyć obszary tematyczne, w których Państwa organizacja chciałaby uczestniczyć w tworzeniu prawa:

- ustawa o pożytku publicznym i inne akty prawne odnoszące się specyficznie do organizacji pozarządowych
- akty prawne związane z wdrażaniem w Polsce funduszy Unii Europejskiej (np. ustawa o PROW i odpowiednie rozporządzenia)
- prawo pracy, ustawa o rachunkowości, kodeks cywilny i inne akty prawne regulujące działalność różnych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych
- akty prawne dotyczące gospodarki przestrzennej, gospodarowania ziemią, prawo leśne, prawo wodne itp.
- akty prawne dotyczące ochrony środowiska
- akty prawne dotyczące szkolnictwa i działalności edukacyjnej

(5) Proszę wskazać umiejętności, jakich potrzebowałaby Państwa organizacja, aby móc aktywniej uczestniczyć w procesie stanowienia prawa?

- umiejętność poszukiwania informacji i prowadzenia kwerendy internetowej
- umiejętność tworzenia i korzystania z narzędzi pozwalających komunikować się z członkami Państwa organizacji celem wypracowywania wspólnych stanowisk

(6) Proszę wskazać, jakie osoby reprezentowałyby Państwa organizację na szkoleniach pomagających wziąć udział w procesie stanowienia prawa?

- prezes lub inny członek władz organizacji
- pracownik organizacji
- wolontariusz

(7) Jakie formy szkolenia odpowiadałyby Państwu najbardziej?

- seminaria/warsztaty co najmniej 2-dniowe
- seminaria/warsztaty 1-dniowe
- krótkie spotkania 2-4 godz.
- webinaria i inne formy nauczania przez internet